

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr. Grzegorza Wałęgi

1. Ocena osiągnięć naukowych

Zgodnie z prawem stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która posiada stopień doktora, ma w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w szczególności zagranicznej. Osiągnięcie to może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

Jako swoje osiągnięcie naukowe o którym mowa w Art. 219 *Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce*, dr Grzegorz Wałęga przedstawił monografię oraz cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych oraz w wydawnictwach konferencyjnych. Osiągnięcie nosi nazwę „Uwarunkowania i konsekwencje nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce”. Jest ono częścią pracy zbiorowej – każda z prac wchodzących w skład osiągnięcia miała współautorów. Dr Grzegorz Wałęga przedstawił oświadczenia dokumentujące wkład wszystkich autorów w poszczególne aspekty publikacji, więc ww. warunek dotyczący prac zbiorowych jest spełniony. W skład cyklu publikacyjnego stanowiącego osiągnięcie naukowe wchodzi monografia opublikowana przez *Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne*, jeden artykuł opublikowany w dobrym, interdyscyplinarnym piśmie naukowym *Social Indicators Research*, dwa artykuły opublikowane w wydawnictwach konferencyjnych oraz trzy artykuły opublikowane w mniej znaczących, polskich czasopismach naukowych.

Osiągnięcie przedstawiane przez habilitanta dotyczy empirycznych badań nad nadmiernym zadłużeniem gospodarstw domowych w Polsce. W szczególności badania prowadzone przez habilitanta dotyczą skali, determinantów oraz konsekwencji nadmiernego zadłużenia w Polsce.

Co prawda zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce jest relatywnie niskie na tle innych krajów, a nadmierne zadłużenie nie wydaje się mieć dużej skali, to przedmiot badań stwarza możliwość uzyskania wartościowych wyników empirycznych. Wkład habilitanta w rozwój ekonomii i finansów dostrzegam głównie w zakresie empirycznego pomiaru nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce, motywów zadłużenia i społeczno-ekonomicznej charakterystyki zadłużonych gospodarstw. Jakkolwiek istnieją już inne prace na ten temat, to badania habilitanta wykorzystujące nowy zbiór danych oferują uzupełniającą perspektywę, która wzbogaca naszą wiedzę na temat zadłużonych gospodarstw domowych.

W monografii *Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce* (współautorzy Agnieszka Wałęga i Ryszard Kowalski, PTE, 2021) habilitant przeprowadza badania empiryczne dotyczące nadmiernego zadłużenia przy wykorzystaniu nowego, ankietowego zbioru danych o zadłużonych gospodarstwach domowych w Polsce, który powstał jako wynik własnego, ogólnopolskiego badania przeprowadzonego przez habilitanta. W książce przedstawiono oszacowania skali nadmiernego zadłużenia w Polsce wykorzystując różne wskaźniki zadłużenia. Zauważalnym wkładem w naukę jest tutaj wskazanie, że odsetek nadmiernie zadłużonych jest znacząco różny w zależności od przyjętego wskaźnika zadłużenia oraz pomiar odsetka nadmiernie zadłużonych przy użyciu co najmniej dwóch wskaźników łącznie. W pewnym stopniu wkład jest również widoczny w porównaniu różnych wskaźników zadłużenia w kontekście pomiaru nadmiernego zadłużenia oraz w zastosowaniu po raz pierwszy niektórych miar zadłużenia do empirycznego pomiaru nadmiernego zadłużenia w Polsce. Przedstawiony także został społeczno-ekonomiczny portret nadmiernie zadłużonych gospodarstw – rozkład ich społeczno-ekonomicznych cech. Habilitant przedstawia również analizę determinant nadmiernego zadłużenia wykorzystując modele regresji. Niestety dane, które wykorzystuje pochodzące z przekrojowej próby zadłużonych gospodarstw domowych nie pozwalają na analizę przyczynową. Nie pozwalają również na analizę korelatów nadmiernego zadłużenia w całej populacji (zawierającej również gospodarstwa niezadłużone), bowiem badana próbka zawiera jedynie zadłużone gospodarstwa. W związku z czym uzyskane wyniki dotyczą raczej korelatów nadmiernego zadłużenia pod warunkiem, że gospodarstwo jest zadłużone. Nie można na podstawie uzyskanych wyników wnioskować w sposób nieobciążony o korelatach nadmiernego zadłużenia w całej populacji. Uzyskane wyniki mogą wynikać nie tyle z faktu, iż dana determinanta wpływa na nadmierne zadłużenie, a raczej z powodu istnienia pozytywnej relacji pomiędzy daną determinantą a skłonnością do zadłużania się (niekoniecznie nadmiernego). Problem ten ogranicza wartość poznawczą uzyskanych wyników oraz implikacje dla

polityki gospodarczej. Lepszym podejściem byłoby użycie danych, które są reprezentatywne dla całej populacji gospodarstw domowych w Polsce (włączając gospodarstwa niezadłużone), jak np. dane HFCS. Jeszcze lepszym ujęciem byłoby wykorzystanie danych panelowych, które w pewnym stopniu umożliwiłyby wyjście poza czysto korelacyjną analizę i podjęcie próby analizy przyczynowej (do tego celu można byłoby np. wykorzystać modele panelowe z efektami ustalonymi, *fixed effects*). Dużym ograniczeniem jest tutaj oczywiście niewielka dostępność danych panelowych dla Polski. Niemniej można było wykorzystać dane z Diagnozy Społecznej (w zakresie, w którym nie były jeszcze używane w analizach nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce), panelowe dane z *Badania Budżetów Gospodarstw Domowych* GUS lub dane z *Polskiego Badania Panelowego POLPAN*. W monografii przedstawiona jest również analiza konsekwencji nadmiernego zadłużenia dla warunków życia gospodarstw domowych, ale przeprowadzona jest ona również na próbie zawierającej tylko zadłużone gospodarstwa, więc powyższe zastrzeżenia odnoszą się również do tej części pracy. Niemniej uznaję, że monografia daje pewien wkład empiryczny w ekonomię poprzez stworzenie nowej wiedzy na temat zakresu nadmiernego zadłużenia w Polsce, charakterystyki zadłużonych gospodarstw oraz warunkowych korelatów oraz konsekwencji zadłużenia.

W artykule *Over-indebted households in Poland: Classification tree analysis* (Wałęga, G., & Wałęga, A. (2021). *Social Indicators Research*, 153(2), 561-584) wykorzystany jest ten sam zbiór danych co w monografii do oszacowania skali nadmiernego zadłużenia oraz opracowania profilu nadmiernie zadłużonych gospodarstw z użyciem tzw. drzew klasyfikacyjnych. Jest to interesująca alternatywa wobec innych podejść takich jak standardowa analiza regresji, choć ograniczona m.in. poprzez fakt, że nie dostarcza wnioskowania statystycznego. Artykuł w podobnym zakresie jak monografia wzbogaca wiedzę empiryczną na temat odsetka nadmiernie zadłużonych w Polsce oraz ich charakterystyk społeczno-ekonomicznych. Publikacja habilitanta w *Social Indicators Research* doczekała się już kilku cytowań w rozpoznawalnych, międzynarodowych czasopismach naukowych. Sugeruje to, że zaczyna ona mieć pewne międzynarodowe oddziaływanie. Fakt, że habilitant ma publikację w dobrym, recenzowanym, zagranicznym czasopiśmie naukowym oznacza, według mnie, że prawdopodobnie nabył kompetencje naukowe do prowadzenia badań zgodnie z międzynarodowymi standardami naukowego rygoru i potrafi obronić swoje badania w wymagającym procesie recenzyjnym. Z drugiej strony, habilitant do tej pory ma tylko jedną taką publikację. Oceniam jednak, że niektóre inne badania habilitanta, po ewentualnych korektach, mogłyby być opublikowane w niezłych lub dobrych zagranicznych czasopismach naukowych.

Pozostałe artykuły wchodzące w skład cyklu składającego się na osiągnięcie naukowe habilitanta zawierają badania empiryczne dotyczące szczegółowych aspektów zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce. Szczególnie istotna wydaje się analiza wykonana w artykule pt. *Indebted households in Poland and their economic situation: Assessment using mobility indices* (Wałęga, A. & Wałęga, G. 2018. *Proceedings of the 10th Economics & Finance Conference*, Rome). W pracy tej wykorzystane są dane panelowe 2009-2015 z *Diagnozy Społecznej* oraz techniki analizy mobilności ekonomicznej do podstawowej analizy dynamiki długu w czasie oraz związku między zmianami dochodów a zadłużeniem. Uzyskano kilka ciekawych rezultatów empirycznych, choć badanie wydaje się mieć charakter raczej wstępny, niż zaawansowany. Pewien wkład w wiedzę empiryczną na temat zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce jest widoczny również w pracy pt. *Analiza spłat zadłużenia gospodarstw domowych z zastosowaniem regresji kwantylowej* (Wałęga, A., & Wałęga, G. 2017. *Studia i Materiały Wydziału Zarządzania i Administracji Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach*). W pracy tej habilitant wykorzystał dane z *Badania Budżetów Gospodarstw Domowych GUS* z roku 2015 do analizy związku między cechami społeczno-ekonomicznymi gospodarstwa a wysokością spłat zadłużenia. W analizie wykorzystano modele regresji kwantylowej, aby sprawdzić czy korelaty wysokości spłat różnią się w zależności od poziomu spłat. Badanie wydaje się interesujące, choć wśród korelatów pominięto wysokość sumy kredytów oraz cechy kredytów (takie jak okres kredytowania, typ rat itd.), które na pewno mają wpływ na wysokość spłat. Zapewne większość z tych informacji jest niedostępna w wykorzystanym zbiorze danych. Jednak ich pominięcie ogranicza istotnie wiarygodność uzyskanych oszacowań empirycznych.

Należy także zaznaczyć, że habilitant jest współautorem monografii, która będzie wydana w międzynarodowym wydawnictwie naukowym w roku 2022 (Wałęga, A., Wałęga, G., & Kowalski, R. (2022). *Economic Wellbeing and Household Debt*. Routledge, London). Oznacza, to że habilitant włącza się do międzynarodowego obiegu badań w coraz większym stopniu i można liczyć na rosnącą pozytywną zagraniczną recepcję jego badań w przyszłości.

Biorąc pod uwagę wskazane wyżej zalety i słabości przedstawionego osiągnięcia naukowego dr. Grzegorza Wałęgi stwierdzam, że warunek wniesienia znacznego wkładu w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse został spełniony. Wkład ten dostrzegam zwłaszcza w artykule opublikowanym w *Social Indicators Research* oraz w monografii, które dostarczają w pewnym zakresie nowej wiedzy empirycznej na temat nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w

Polsce. Widoczny jest wyraźny ruch habilitanta w stronę większego umiędzynarodowienia jego dorobku, co skutkuje rosnącą liczbą cytowań jego prac w wydawnictwach międzynarodowych.

2. Ocena aktywności naukowej

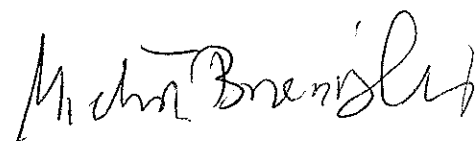
W tej części recenzji zajmuję się oceną spełnienia przez habilitanta warunku istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W autoreferacie habilitant syntetyzuje swoją aktywność badawczą jako skupiającą się wokół mikro- i makroekonomicznych aspektów zadłużania się gospodarstw domowych, różnych społeczno-ekonomicznych wymiarów funkcjonowania gospodarstw domowych oraz zagadnień związanych z bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi i funkcjonowaniem przedsiębiorstw. Rezultatem tej aktywności badawczej są w sumie 52 prace naukowe, z których jednak większość została opublikowana w wydawnictwach pokonferencyjnych lub czasopiśmie naukowych o średnim lub małym znaczeniu międzynarodowym. Habilitant posiada jedną publikację w dobrym, międzynarodowym czasopiśmie interdyscyplinarnym *Social Indicators Research*. Jak podaje habilitant, 50% spośród artykułów opublikowanych po doktoracie ukazało się w wydawnictwach indeksowanych w *Web of Science*. Widoczne są podjęte w ostatnich latach starania habilitanta o większe umiędzynarodowienie dorobku. Efektem tego jest, między innymi, opublikowanie w 2022 monografii w międzynarodowym wydawnictwie Routledge.

W autoreferacie nie znalazłem informacji o stażach, stypendiach czy innych aktywnościach stricte naukowych realizowanych w innych ośrodkach naukowych, niż macierzysta uczelnia habilitanta. Brał on jednak udział w programie ERASMUS+, w ramach którego odbył krótki pobyt dydaktyczno-naukowy na Uniwersytecie w Kragujewcu (Serbia). Planowane są dalsze wyjazdy w ramach tego programu. Habilitant współpracuje z badaczami pracującymi w innych jednostkach (m.in. z badaczami z Politechniki Koszalińskiej czy z Harvard University School of Public Health). Habilitant był kierownikiem grantu NCN w ramach programu Sonata 10. Uczestniczył czynnie w 37 konferencjach, w tym w 21 międzynarodowych (także odbywających się zagranicą). Wykonał recenzje artykułów w kilku międzynarodowych czasopiśmie naukowych.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe okoliczności uważam, że kryterium istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej zostało spełnione.

3. Konkluzja

Podsumowując oceny osiągnięcia naukowego oraz aktywności naukowej dr. Grzegorza Wałęgi stwierdzam, że w mojej opinii kryteria nadania stopnia doktora habilitowanego zostały spełnione. Prace wchodzące w skład osiągnięcia naukowego, a w szczególności artykuł opublikowany w czasopiśmie *Social Indicators Research* oraz monografia stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse w zakresie dostarczenia nowej wiedzy empirycznej na temat zakresu nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce, społeczno-ekonomicznych charakterystyk zadłużonych gospodarstw, oraz w mniejszym stopniu w dziedzinie określenia ekonomicznych korelatów i konsekwencji nadmiernego zadłużenia. Oceniam również, że dzięki aktywności konferencyjnej, współpracy z innymi badaczami, kierowaniu grantem NCN oraz wyjazdowi w ramach programu Erasmus+ dr Grzegorz Wałęga spełnił kryterium istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej. Popieram wniosek habilitanta o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Michał Brzeziński